

РОЗДІЛ 1

ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ ТА ЕТНОДЕРЖАВОЗНАВСТВО

УДК 321.728

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2021.25.1>

КОНСОЦІАЛЬНА ДЕМОКРАТІЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

CONSOCIATIONAL DEMOCRACY: PROSPECTS OF IMPLEMENTATION AND DEVELOPMENT IN UKRAINE

Карпенко А.О.,*студент II курсу філософського факультету**Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Стаття присвячена консоціальній моделі демократії Аренда Лейпхарта як механізму стабільного політичного функціонування держав із багатоскладовими суспільствами у її перспективі запровадження в Україні. Консоціальна модель демократії розглядається як система управління та забезпечення політичної стабільності на основі компромісу та широкої інклюзивності політичних еліт, що представляють окремі групи населення сегментованих суспільств. Наводяться причини запровадження та оптимальні умови, за яких консоціальна демократія здатна ефективно функціонувати в державі. Визначено, що запровадження консоціальної демократії не гарантує забезпечення політичної стабільності та територіальної цілісності держави, що підтверджується історичним досвідом. Наводяться приклади держав з консоціальною демократією (Бельгія, Австрія та Швейцарія) та їхні особливості. У статті визначено відсутність чинників, що можуть стати причинами запровадження в Україні консоціальної демократії, зокрема, різкої сегментованості суспільства на автономні групи, що мають чітку лінію розмежування, та сильні регіональні еліти, що здатні виступати виразниками інтересів окремих регіонів у загальнонаціональній політиці, а законодавство України гарантує всім етнічним, релігійним та регіональним групам рівні права та свободи. Зазначається, що поточна політика децентралізації в Україні має не етнорегіональний, а економічний характер, в той же час має місце відсутність визначеного об'єкту етнополітики, що унеможливорює формування ефективної державної етнополітики. Висувається твердження, що штучне політичне закріплення багатоскладового суспільства може мати негативні наслідки, зокрема призвести до нових загроз державному суверенітету та територіальній цілісності України. В статті доводиться, що ситуація, яка склалася в Україні, не відповідає оптимальним умовам функціонування консоціальної політичної системи, визначених Лейпхартом та іншими дослідникам. Натомість автором пропонується запровадження окремих консоціальних практик для забезпечення регіональної та етнічної інклюзивності на загальнонаціональному рівні.

Ключові слова: демократія, консоціальна демократія, консенсусна демократія, демократія спільнот, етнополітика, регіональна політика.

The article is devoted to Arend Lijphart's consociational model of democracy as a mechanism of stable political functioning of states with divided plural societies in its perspective of implementation in Ukraine. The consociational model of democracy is a system of governing and ensuring political stability based on compromise and broad inclusiveness of political elites representing certain groups of segmented societies. The author describes the reasons for the implementation and the optimal conditions under which consociational democracy is able to function effectively in the state. It is determined that the implementation of consociational democracy does not guarantee political stability and territorial integrity of the state, which is confirmed by historical experience. The author cites examples of countries with consociational democracy (Belgium, Austria and Switzerland) and their features are given. The article identifies the absence of factors that may lead to the introduction of consociational democracy in Ukraine, in particular the sharp segmentation of society into autonomous groups with a clear line of demarcation and strong regional elites that can represent the interests of individual regions in national policymaking processes. Ukrainian legislation also guarantees equal rights and freedoms to all ethnic, religious and regional groups. It is noted that the current policy of decentralization in Ukraine has not ethno-regional, but economic nature, at the same time there is a lack of a specified object of ethnopolitics, which makes it impossible to form an effective state ethnopolitics. It is argued that the artificial political consolidation of a divided plural society may have negative consequences, in particular leading to new threats to Ukraine's state sovereignty and territorial integrity. The article argues that the current situation in Ukraine does not meet the optimal conditions for the functioning of the consociational political system, defined by Lijphart and other researchers. Instead, the author proposes the implementation of separate consociational practices to ensure regional and ethnic inclusiveness at the national level.

Key words: democracy, consociational democracy, consensus democracy, community democracy, ethnopolitics, regional policy.

Постановка проблеми. У зв'язку з окупацією Російською Федерацією Криму та розпочатою нею гібридною війною проти України на Донбасі під виглядом локального сепаратизму, а також у зв'язку з політичною активізацією угорської меншини в окремих районах Закарпатської області уряд України був вимушений переглянути засади української регіональної політики. На це впливає також той факт, що Україна не є моноетнічною державою, а державою з поліетнічним складом населення. Одним із ефективних способів подолання проблеми сепаратизму та зміцнення політико-територіальної цілісності, єдності громадянського суспільства є консоціальна демократія.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основоположним дослідником проблем та перспектив консоціальної демократії є професор А. Лейпхарт. Вагомий внесок у дослідження консоціалізму зробили Б. О'Лірі, Дж. МакГаррі, М. Керр, Р. Андевег та інші. Дослідженнями щодо перспектив консоціальної демократії в Україні займалися українські дослідники Г. Зеленько, Р. Коршук, У. Мовчан, О. Фісун, А. Стюпін та інші.

Метою статті є визначення перспектив формування та розвитку консоціальної моделі демократії в Україні.

Виклад основного матеріалу. Розробником ідеї консоціальної демократії є американський політолог нідерландського походження, професор політичних наук Каліфорнійського університету Аренд Лейпхарт. Вважаючи, що класична мажоритарна демократія є можливою лише у гомогенних суспільствах, дослідник розробляє концепт консоціальної демократії, спираючись на реальні історичні політичні системи Бельгії, Швейцарії, Австрії та Нідерландів.

Консоціальна демократія (також «консоціативна демократія», «консенсусна демократія», «демократія спільнот», «демократія згоди») – це модель демократії, відповідно до якої врядування в державі здійснюється не на основі волі більшості, а на основі загального консенсусу між спільнотами, які є автономними сегментами багатоскладової держави. Це система компромісу між політичними та етнічними елітами, в рамках якої багатоскладові держави можуть зберігати політичну стабільність шляхом співпраці між політичними елітами різних груп, оскільки різні групи в державі домовляються між собою уникати явних небезпек, що можуть виникнути внаслідок міжгрупової конкуренції та боротьби за владу. Відповідно до консоціальної демократії всі, на кого впливає певне рішення, повинні мати шанс брати участь в ухваленні цього рішення – або безпосередньо, або через обраних представників. Таким чином, вона протиставляється мажоритарній демократії, де має місце протиставлення панівної більшості та опозиції, та покликана захищати

інтереси невеликих спільнот шляхом консенсусного врядування.

Попри те, що мажоритарна демократія добре працює у відносно однорідних суспільствах, де політичні сили відрізняються досить помірно, консоціальна демократія пропонується дослідниками для тих держав, суспільства яких є багатоскладовими, плюралістичними – гостро поділеними за релігійними, ідеологічними, мовними, культурно-етнічними і расовими ознаками на фактично окремі субсуспільства зі своїми власними політичними партіями, зацікавленими групами та засобами комунікації, з власною політичною культурою, відмінною історичною пам'яттю, ціннісними чи геополітичними орієнтаціями. За таких умов неможливість окремих груп впливати на процеси управління є небезпечною передумовою для політичної кризи, сепаратизму та громадянських конфліктів.

Теорія консоціальної демократії постала як пояснення дослідником-компаративістом Лейпхартом політичної стабільності в деяких глибоко розділених європейських малих демократіях. Він вважав, що дестабілізуючі наслідки субсуспільної сегментації нейтралізуються на рівні еліт шляхом охоплення немажоритарних механізмів вирішення конфліктів. Таким чином, за демократії спільнот відцентрові тенденції, які властиві багатоскладному суспільству, врівноважуються установками на взаємодію і відповідною поведінкою лідерів різних сегментів суспільства [3, с. 36].

В основі консоціальної демократії лежить базовий принцип визнання кожної окремої спільноти як важливого складника суспільства, при цьому колективні права окремих груп є важливішими за індивідуальні права (на противагу ліберальній демократії), оскільки індивідуальний чинник в політиці призводить до поляризації. Основними суб'єктами політики у таких демократіях виступають політичні еліти та лідери, що представляють інтереси окремих спільнот [2, с. 45]. Через це консоціальний підхід можна вважати елітистським чи корпоративістським, тобто таким, що суперечить ідеалу прямої демократії.

Попри критику, вказану вище, консоціальний тип демократії є інклюзивним, заперечує опозиційність політичних сил і наголошує на консенсусі, що таким чином зводить нанівець важливість конкурентної політичної боротьби та завоювання влади під час виборів, натомість пріоритезує мирний розподіл влади між спільнотами шляхом взаємодії політичних еліт через ведення переговорів та укладання домовленостей, що дозволяє формувати вигідну для всіх елементів багатоскладового суспільства політику. Цілями консоціалізму є стабільність уряду та уникнення насильства, консоціальна демократія повинна запобігати переростанню в антагоністичні суб-

культури соціальним групам глибоко розділеного суспільства. Основними завданнями демократії спільнот є наступні: перебороти розкол суспільства, налагодити взаємодію його сегментів, надати право кожному сегменту брати участь у здійсненні державної влади, зберегти особливості сегментів, забезпечити єдність держави, не допустити сповзання країни до авторитарного чи тоталітарного політичного режиму тощо [2, с. 46].

Лейпхарт характеризує консоціальну демократію наступними елементами: 1) поділ виконавчої влади між різними партіями в кабінетах, створених на основі широкої коаліції; 2) рівновага влади між виконавчим і законодавчим органами; 3) багатопартійна система; 4) пропорційне представництво; 5) корпоративізм зацікавлених груп (трестороннє узгодження, відносно невелике число відносно великих зацікавлених груп і визначальне становище провідних об'єднань); 6) федеративне і децентралізоване урядування; 7) інконгруентний бікамералізм (верхня палата формується інакшим шляхом, аніж нижня, передбачається непропорційність представництва для забезпечення реального та ефективного впливу меншин на політику); 8) конституційна негнучкість; 9) судовий контроль; 10) незалежність центрального банку [4, с. 792–797].

Лейпхарт виокремлює характерні ознаки функціонування консоціальної демократії. До таких ознак належать наявність великої урядової коаліції, право вето, автономія сегментів та пропорційність [3, с. 60]. Правління великої коаліції означає залучення до урядування політичних лідерів якомога більшої кількості сегментів суспільства, при цьому політичний процес може регламентуватися системою угод – це допомагає запобігти прийняттю політичних рішень, що здатні спричинити соціальний вибух однієї з груп суспільства, а також виключити з політики протиставлення владної більшості та опозиції. Обопільне вето забезпечує право кожного із сегментів вберегти себе від прийняття урядом рішень, що загрожують їхнім життєво важливим інтересам. Право вето дає змогу окремим сегментам забезпечити свою безпеку та протидіяти великій коаліції, якщо вона формується проти них. Пропорційний принцип розподілу влади та фінансових ресурсів як ще одна важлива ознака консоціальної демократії досягається шляхом паритетного представництва усіх сегментів багатоскладового суспільства у вищих органах державної влади, навіть із його свідомим завищенням для тих спільнот, що становлять відчутну меншість та не мають змоги ефективно впливати на політику за рівних умов з іншими спільнотами. Четвертою ознакою є те, що кожен сегмент має високий ступінь автономності в розв'язанні питань стосовно його внутрішньої діяльності, що дозволяє кожній групі бути незалежною від інших

та особливо від великої коаліції, при цьому одним із засобів забезпечення автономії сегментів може виступати федералізм або надання групам різних форм національної автономії.

Варто зазначити, що об'єднана консоціальною демократією система може бути або сталою і стабільною, або повернутися до класичної мажоритарної демократії, якщо конфлікти між сегментами були згладжені, а суспільство консолідувалося та відновило частку гетерогенності, достатню для цілісного, єдиного політичного процесу.

Консоціальна демократія здатна оптимально функціонувати лише в країнах, в яких для неї сформовані сприятливі умови. Лейпхарт виокремлює наступні умови для демократії згоди: 1) сегментарна ізоляція етнічних спільнот; 2) багатоскладовий баланс влади; 3) наявність зовнішніх загроз, спільних для всіх спільнот; 4) всебічна лояльність до держави; 5) традиції взаємодії між елітами; 6) соціоекономічна рівність; 7) невелика кількість населення, що зменшує політичне навантаження; 8) поміркована багатопартійна система з сегментарними партіями. Крім того, консоціальна модель на практиці може бути застосована виключно за умови, що в країні сформована еліта з високою відповідальністю та достатнім рівнем професіоналізму. Політична еліта повинна вірити в те, що консоціальна демократія як політична система є потрібною та цілком здійсненою, а також мати необхідні можливості, ресурси, політичну волю та вміння для її ефективного функціонування. Якщо один із сегментів багатоскладової держави виступає проти єдності за будь-яких умов, то консоціальна демократія не працюватиме – необхідна спільна ідея, спільні цінності та орієнтації, що пом'якшуватимуть уявлення кожної групи.

До сприятливих умов також можна віднести відсутність домінуючої спільноти більшості, а також невелику кількість сегментів суспільства – три або чотири. Також важливим є фактор простої розсіяності груп. Відсутність компактного проживання шкодить збереженню автономності сегментів, ускладнює чи взагалі робить неможливим визначення ліній розмежування.

Однак консоціальна демократія не є універсальною панацеєю для держав. Історичний досвід засвідчує, що наразі ця система повноцінно працює лише у Швейцарії, інші держави або відійшли від неї (Нідерланди, Ліван, Чехословаччина), або ж час від часу потерпають від політичних криз (Бельгія). Крім того, запровадження лише деяких механізмів консоціальної демократії також не убезпечує державу від відцентрових прагнень (Канада). Тим не менш, окремі практики та механізми консоціальної демократії мають місце в різних країнах.

Бельгійська система консоціальної демократії характерна досягненням паритетного

представництва валлонців у кабінеті міністрів (попри фламандську більшість відносно всього населення) при компромісному представництві фламандської меншини у переважно франкомовному Брюсселі. Тут важливо зазначити, що у Бельгії два основних сегменти з чіткою лінією розподілу (якщо не брати до уваги більш слабку німецькомовну групу), а також майже двохсотрічна традиція співіснування в спільній країні. Країна має невеликі розміри, групи мають чітке географічно-просторове розділення, у середині ХХ століття фламандський сегмент зрівнявся із валлонським у соціо економічному розвитку, а спільним політичним символом та уособленням держави для цих груп є король.

Австрія характеризується як країна з консолідованою демократією, при цьому її формування є результатом історичного досвіду та зовнішніх обставин. Так, після розпаду Австро-Угорщини внаслідок Першої світової війни перестала існувати єдина австрійська політична нація, яка тепер частково тяжіла до більшої німецької нації, уряд та інші політичні інститути не користувалися довірою населення, а суспільство було розділено за класовою та ідеологічною ознакою [9]. Після аншлюсу з нацистською Німеччиною, подальшим звільненням та окупацією країнами-союзницями, Австрія відновила свою незалежність лише у 1955 році, після чого в австрійців з'явилися спільні політичні цінності (мир, нейтралітет, незалежність) та була сформована нова політична нація. Щодо консолідованих практик у цій країні, то для зміни конституційних законів необхідний кворум більшості у дві третини від складу парламенту, що гарантує неможливість змінити закони при відході однієї з великих партій в опозицію.

Швейцарія часто вважається хрестоматійним, єдиним «чистим» кейсом консолідованої демократії. Її особливість полягає в тому, що протягом другої половини ХХ століття швейцарський уряд був охарактеризований Лейпхартом як «велика коаліція» – кожна впливова політична сила мала рівнозначне представництво в уряді, жодна партія не мала цілковитого домінування. Ще однією особливістю швейцарської демократії є федеральний захист меншин – так, наприклад, через те, що більшість змін до конституції вимагають згоди двох палат та кваліфікованої більшості голосів, невеликі кантони мають гарантоване право вето. Крім того, політична пропорційність враховується не лише у вищих органах державної влади, але і у призначенні на посади державних підприємств [10, с. 64].

Українська дослідниця Галина Зеленько зазначає, що для консолідованої демократії в країні повинна бути сформована відповідна конфігурація політичних інститутів [1, с. 60]. На думку дослідниці, необхідними для реалізації

консоціальної політики в державі є специфічна конфігурація таких змінних: тип виборчої системи і форми політичної участі; спосіб формування уряду та його легітимність; рівень політичної консолідації еліт щодо національних інтересів держави; рівень суспільно-політичної активності; якість державної бюрократії. Відповідно до досвіду країн Центрально-Східної Європи ці змінні формувалися шляхом цілеспрямованого конституційного процесу, із підтриманням доволі високого рівня довіри, за консенсусу щодо стратегічних національних цілей та пріоритетів серед політичних акторів, за умов розвитку демократичних форм участі та сприяння залученню громадян до політичного процесу, а також під час прийняття євроатлантичного вектору зовнішньополітичного розвитку, що зумовило підтримку зі сторони Західних партнерів.

При цьому країни Центрально-Східної Європи не стали на шлях побудови саме консолідованої демократії. Зіткнувшись із бар'єрами у вигляді непопулярності деяких необхідних ринкових і демократичних реформ, уряди вдалися лише до окремих консолідованих практик задля забезпечення стабільного та мирного політичного й економічного розвитку, тобто вибірково використовували окремі принципи консолідованої демократії для вирішення політичних конфліктів.

Для того, аби консолідована демократія дійсно могла сформуватися, Україна як держава повинна відповідати сприятливим умовам, що були визначені Лейпхартом. Також необхідно визначити, чи є Україна багатоскладовим, неоднорідним суспільством, оскільки інакше консолідована демократія просто не матиме необхідності як така, що забезпечує стабільний демократичний розвиток та збереження політико-територіальної цілісності держав, які сформовані декількома розрізненими спільнотами. Багатоскладовість держави передбачає гострі розрізнення окремих самостійних спільнот в країні, в яких має бути якомога менше спільних дотичних соціополітичних атрибутів задля проведення точних ліній розмежування – інакше ми можемо говорити про достатній рівень переплетеності окремих спільнот, що підвищує рівень гомогенності суспільства. Таким чином, для запровадження в Україні консолідованої демократії маркером має стати наявність в країні спільнот, сформованих за релігійними, ідеологічними, мовними, культурно-етнічними і расовими ознаками. В Україні ці відмінності не є лініями розмежування спільнот, ареали їхнього охоплення не збігаються при накладанні: так, наприклад, не всі православні є російськомовними, не всі російськомовні мають проросійські орієнтації, не всі представники проросійської орієнтації є комуністами тощо. Деякі з цих розбіжностей є повноцінними важелями впливу для Російської

Федерації та інших країн, що унеможливило утворення повноцінних автономних сегментів.

Загалом українське законодавство відповідає загальноприйнятим світовим вимогам і демократичним стандартам та гарантує представникам неукраїнських етнічних груп збереження та розвиток їх етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності, рівність конституційних прав і свобод, рівність перед законом тощо. Україна є світською державою та забезпечує свободу віросповідання. В Україні немає регіонально-ідеологічного поділу, оскільки жодна представлена у Верховній Раді політична сила в Україні не має чіткого ідеологічного спрямування. Україна наразі прямує до національно-політичної гомогенності, а тому штучне політичне закріплення на цьому етапі багатоскладового суспільства може мати негативні наслідки, зокрема призвести до нових загроз державному суверенітету та територіальній цілісності України.

Попри політику децентралізації, регіоналізація в Україні сприймається з певним скепсисом, з побоюваннями того, що вона призведе до федералізації та сепаратизму – поточна політика децентралізації в Україні має економічно-адміністративний характер і не стосується національних меншин. Найстрокатіші в етнічному плані регіони – Крим, який наразі окупований Російською Федерацією, а також Закарпаття та Одещина (зокрема Буджак). Крім того, частина Донецької та Луганської областей перебувають під окупацією самопроголошених квазідержавних утворень, які є результатом ведення гібридної війни Російською Федерацією. Ці обставини можуть негативно вплинути на формування в Україні консоціальної демократії.

Здійснення етнополітичного менеджменту в Україні суттєво утруднюється відсутністю затвердженої Верховною Радою Концепції державної етнонаціональної політики [5, с. 212]. Українські дослідники наголошують на необхідності встановлення чітких принципів взаємовідносин між державою та етнічними спільнотами країни в інституційній та правовій формі. Зокрема, необхідно визначити об'єкт етнополітики – сукупність окремих індивідів як представників домінуючої нації та національних меншин чи колективні об'єкти у вигляді окремих етнічних спільнот, а також визначити правомірність етнополітики як такої, що не містить дискримінації тих чи інших етнічних груп. Етнорегіональний поділ України також не є чітким, національні меншини живуть як компактно, так і розпорошено, що ускладнює прояви регіоналізму національних меншин в політиці, а також формування ефективної системи етнорегіональної політики.

Політична система держави цілком визначає особливості етнополітичних взаємовідносин, взаємовідносин між центром та периферією,

статусу регіонів та етнічних спільнот і їхньої ролі у національній політиці. Саме тому зміна української політичної системи в сторону консоціальної демократії може розглядатися як один із варіантів забезпечення стабільного розвитку та політико-територіальної цілісності держави.

Деякі українські дослідники вважають, що концепція консоціальної демократії є актуальною в умовах пошуку українського способу побудови стабільної та ефективної демократичної держави [6]. При цьому наголошується, що політична дійсність України після Помаранчевої революції створила ситуацію рівноваги основних політичних сегментів – двох рівносильних спільнот Східної та Західної України із відповідними політичними, економічними та соціокультурними орієнтаціями. Тим не менш, із подальшим розвитком подій територіально виражена політична прихильність стерлася, а протистояння двох великих блоків політичних сил перейшло у досить плюралістичну політичну систему, часом без різкого розходження в ціннісних орієнтаціях. Таким чином, можна сказати про політичну дифузію в Україні та розвиток у напрямі зростання політичної однорідності.

Як зазначає український етнополітолог Роман Коршук, приклади Лівану та Кіпру доводять нездатність демократії спільнот протистояти зовнішнім загрозам [2, с. 47]. Як тільки у політичні відносини країни втручається інша держава, що підтримує одну з етнічних груп, консоціальна політична система руйнується, внаслідок чого може відбутися розпад держави чи громадянська війна. З огляду на військову агресію з боку Російської Федерації та ведення нею гібридної війни на Сході України під виглядом сепаратизму розбудова консоціальної демократії в Україні залишається неможливою.

В Україні відсутня сегментарна ізоляція етнічних спільнот (окрім угорської та румунської), натомість всі інші етнічні меншини (як і найбільша з них – росіяни) розселені дифузно по всій території України. Україна більша за територією і населенням в декілька разів за інші типові консоціальні держави – Швейцарію, Бельгію, Нідерланди, Ліван тощо. В Україні також відсутні реальні механізми забезпечення балансу влади – цьому прикладом є поточна політична ситуація, за якої і президент, і парламентська більшість представляють одну політичну силу. Попри те, що в Україні наявна зовнішня загроза у вигляді Російської Федерації, вона не є спільною для всіх спільнот, оскільки Росія використовує проросійські прошарки населення України для дестабілізації громадянського суспільства і просування своїх геополітичних інтересів. Також для України не характерна всебічна лояльність до держави – рівень довіри до органів влади є низьким (76% населення не довіряють Верховній Раді,

75% – не довіряють уряду, 60% – не довіряють Президенту за даними дослідження Центру Разумкова за жовтень-листопад 2020 р.) [8]. В Україні відсутні традиції цивілізованої взаємодії між елітами. Крім того, низка дослідників стверджує про несформованість політичної еліти в країні як такої.

Попри те, що Україна не відповідає вказаним вище умовам, перспективним залишається варіант запровадження окремих елементів та практик консоціальних держав, що здатні забезпечити стабільний демократичний розвиток та політико-територіальну цілісність держави. Зокрема, велика коаліція та пропорційність можуть бути забезпечені через введення обов'язкових квот представництва усіх представлених у Верховній Раді партій в уряді, через встановлення верхнього бар'єру для партій у 40–50% для запобігання утворенню парламентської більшості з представників однієї політичної сили. Іншими перспективними консоціальними механізмами в Україні можуть стати збільшення необхідної кількості голосів для внесення змін до Конституції (наприклад, до 60% від Конституційного складу, до трьох п'ятих чи до двох третин), запровадження інконгруентного бікамералізму – верхньої палати парламенту на основі регіонального чи іншого представництва. Однак ці заходи можуть негативно позначитися на продуктивності органів влади. Наприклад, через неможливість політичних еліт домовитися між собою в Україні неможливо буде сформувати

повноцінний діючий уряд (як це часто буває в державах Західної Європи), призначити очільника державного органу, внести термінові важливі зміни з огляду на несподівані загрози та виклики.

Велике значення має виборча реформа 2020 року, якою була запроваджена нова пропорційна виборча система з відкритими регіональними списками – вона допоможе сформувати репрезентативну політичну владу, водночас задовільнить регіональне представництво, чого не було за попередньої пропорційної системи в Україні. Втім, вона не є індикатором того, що Україна рухається в сторону консоціальної демократії.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Консоціальна демократія є способом збереження диференційованих груп в межах єдиної багатоскладової держави без громадянських збройних конфліктів чи втрати територіальної цілісності. Попри це, є ціла низка умов для її сприятливого функціонування, яким політична ситуація в Україні не відповідає. Саме тому повноцінне впровадження консоціальної демократії в Україні не має перспектив. Натомість перспективною є розробка окремих консоціальних механізмів задля укріплення демократичного пропорційного врядування, забезпечення регіонального представництва та представництва етнічних меншин у вищих органах державної влади, відновлення та збереження політико-територіальної цілісності та забезпечення стабільного і демократичного розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Зеленюк Г.І. Консоціальні практики у політиці країн Центрально-Східної Європи. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2013. Вип. 1, С. 54–75.
2. Коршук Р. М. Етнічна демократія та демократія міжетнічної згоди: порівняльний аналіз. *Мастеріум. Політичні студії*. 2016. Вип. 64, С. 44–49.
3. Лейпхарт А. Демократія в многосоставных обществах: сравнительное исследование / пер. с англ. под ред. А.М. Салмина, Г.В. Каменской, Москва : Аспект Пресс, 1997. 287 с.
4. Лійпгарт А. Мажоритарна та консенсусна моделі демократії. *Демократія. Антологія* / Упорядник О. Проценко, Київ : Смолоскип, 2005. С. 774–801.
5. Матвієнків С.М. Етнополітична регіоналізація сучасної України. *Панорама політологічних студій*. 2013. Вип. 11, С. 207–214.
6. Мовчан У. І. Співсуспільна демократія А. Лійпгарта: ключові особливості та інституціональні механізми. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна «Питання політології»*. 2008. № 825, С. 88–94.
7. Нджоку Р. Что такое консоциализм? URL: http://poli.vub.ac.be/publi/orderbooks/federal_r/12njoku.pdf.
8. Оцінка громадянами ситуації в країні, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків, електоральні орієнтації громадян (жовтень–листопад 2020р.) URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-riven-doviry-do-sotsialnykh-institutiv-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-zhovten-lystopad-2020r>.
9. Melchior J. The Austrian understanding of democracy and the democratization of the EU. 2004. URL: <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/7688eafe-bdf8-4154-af25-e02ff50c1c03.pdf>.
10. Vatter A. Switzerland on the Road from a Consociational to a Centrifugal Democracy? *Swiss Political Science Review*. 2016. № 22. С. 59–74.